

поєднання обох складових, залежить від багатьох чинників, а тому саме їх позиціонування може служити основою формування найбільш прийнятної системи територіально-адміністративного поділу та підходу до здійснення місцевого управління.

Наталія КАРПИШИН

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Незважаючи на те, що змінювати Конституцію України в умовах воєнного або надзвичайного стану в країні, забороняє сама Конституція (ст. 157), можливість таких змін дедалі стає цілком реальнішою і це потребує активного обговорення в наукових колах.

Згідно із змінами до Конституції України нову систему адміністративно-територіального устрою України будуть формувати громади, райони, регіони. Зникнуть такі одиниці як Автономна Республіка Крим, міста, райони у містах, селища і села.

Сучасна вітчизняна система місцевого самоврядування базується на рівні міста, району у місті, села, селища, що відповідає історичним та сучасним основам існування самоврядування у світі. В чинній Конституції (ст. 140), територіальна громада, тобто жителі села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста мають право здійснювати місцеве самоврядування. Після конституційних змін місцеве самоврядування здійснюватиме територіальна громада, а це «мешканці поселення чи поселень відповідної громади». Тобто в основному Законі немає конкретизації мешканці якого саме поселення чи поселень утворюють територіальну громаду. Акцент робиться спочатку на утворенні адміністративно-територіальної одиниці – громади, а потім все її населення «автоматично» становитиме територіальну громаду.

Згідно конституційних змін громада є первинною ланкою адміністративно-територіального устрою. Оскільки немає кількісних обмежень, то до складу однієї громади можуть входити десятки нині існуючих сіл, селищ і навіть міст. Бюджет буде тільки у громади, а всі села, селища і міста, що будуть входити до її складу, бюджету не матимуть взагалі. Звичайно, що така ситуація порушує принцип субсидіарності і не наближує суспільні послуги і фінансові ресурси до

громадян. Існує реальна загроза того, що віддалені від «центру громади» території будуть отримувати фінансування суспільних послуг по залишковому принципу.

Згідно чинної Конституції майно і кошти бюджетів належать територіальним громадам сіл, селищ, міст, районам у містах. Після внесення змін майно не належатиме конкретному селу, місту чи селищу, а громаді. Комунальним майном розпоряджатимуться в визначеному «центрі громади». Це нагадує процес колективізації і створює сприятливі умови для корупції, коли майно в одному місці, а рішення щодо нього приймається в іншому. Особливо це небезпечно при розподілі земельних ресурсів, який може здійснюватися без відома мешканців села, селища, міста.

Що стосується коштів місцевих бюджетів, то в Конституції пропонується норма, що фінансовою основою місцевого самоврядування є «місцеві податки і збори, частина загальнодержавних податків та інші доходи місцевих бюджетів», тобто фактично конкретизується питання доходів місцевих бюджетів, подане в чинній редакції. Яка частина загальнодержавних податків залучатиметься до місцевих бюджетів в Законі не уточнено. І хоч, теза про те, що «держава забезпечує сумірність фінансових ресурсів та обсягу повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Конституцією та законами України» додає оптимізму, однак, фінансова спроможність місцевих громад залежатиме від подальших підзаконних актів, змінність яких, як свідчить практика, нерідко порушує принцип самостійності. В результаті може вийти так, що адміністративно-територіальна децентралізація відбулась, а бюджетна – ні.

Фактично, конституційні зміни централізують самоврядування і децентралізують державну владу на регіональних рівнях. І те, й інше руйнує демократичні засади в державі і порушує баланс суспільних відносин. В Конституції зникає саме формулювання поняття «місцеве самоврядування», що не сумісно з нормами демократії і курсом розвитку інституту місцевого самоврядування.

Література

1. Зміни до Конституції в запитаннях, відповідях та прикладах [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://taxgroup.com.ua/archives/1134>

2. Кармазін Ю. Що за собою приховує проект змін до Конституції щодо

децентралізації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://terhromady.info>

3. Карпенко О. Ламають громади через коліно [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.silskivisti.kiev.ua/19266/print.php?n=27801>

4. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812

Світлана КОВАЛЬ

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ М. ТЕРНОПОЛЯ

Формування доходної частини місцевих бюджетів відбувається у складних умовах. Незабезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування, а саме нестача фінансових ресурсів та нестабільність доходних джерел, стали проблемою загальнодержавної ваги. Важливою умовою стабілізації економічної ситуації в Україні є становлення місцевого самоврядування та забезпечення достатньої фінансової основи для стимулювання регіонів, яка сьогодні характеризується поступовим наростанням асиметрії соціально-економічного розвитку. За таких умов важливим чинником виходу країни з фінансово-економічної кризи має стати ефективне формування місцевих бюджетів, здатне перетворити територіальні громади із дотаційних на суб'єкти, які за рахунок власних коштів спроможні розв'язати будь-які соціально-економічні проблеми.

Питання, пов'язані з розробкою теоретичних і практичних засад наповнення місцевих бюджетів України, перебувають у центрі уваги науковців, працівників органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, фінансових органів та досліджувалися у працях таких вчених економістів як В. Андрущенко, В. Базилевича, Л. Баластрик, С. Булгакова, О. Василика, А. Єпіфанова, О. Кириленко, М. Карліна, В. Кравченко, М. Кульчицького, В. Лагутіна, І. Луніної, Ц. Огня, К. Павлюк, С. Юрія та інших. Хоча наукові напрацювання є доволі значними, складна економічна ситуація породжує нові проблеми наповнення місцевих бюджетів. З огляду на це, комплексне дослідження питань, пов'язаних з формуванням доходів місцевих бюджетів в умовах кризи, набуває особливої

актуальності.

Доходи бюджетів (згідно Бюджетного кодексу України) класифікують на податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти. Аналіз структури доходів бюджету міста Тернополя у динаміці відображено у табл. 1.

Найбільшу частку доходної частини бюджету м. Тернополя становлять податкові надходження. Так, їх питома вага складала: 46,4% – у 2011 р.; 46,3% – у 2012 р.; 46,8% – у 2013 р.; 45,8% – у 2014 р. Значну частину доходів бюджету м. Тернополя становлять трансферти, частка яких впродовж аналізованого періоду становила: у 2011 р. – 44,9%, у 2012 р. – 46,7%; у 2013 р. – 46,5%; у 2014 р. – 48,3%. Неподаткові надходження становлять значно меншу частину доходів бюджету м. Тернополя: 5,7% у 2011 р.; 4,8% у 2012 р.; 5,4% у 2013 р.; 4,7% у 2014 р. Доходи від операцій з капіталом складають невелику частину і їх питома вага коливалась в межах 2,1–0,7% від сумарних доходів бюджету м. Тернополя, причому прослідковується стійка тенденція до зниження їх обсягу та частки (див. табл. 1).

Таблиця 1

Склад і структура доходів бюджету м. Тернополя у 2011–2014 рр.*

Показники	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %
Податкові надходження	298,6	46,4	349,6	46,3	375,1	46,8	395,7	45,8
Неподаткові надходження	36,5	5,7	36,2	4,8	43,4	5,4	41	4,7
Доходи від операцій з капіталом	13,7	2,1	8,7	1,2	6,9	0,9	5,8	0,7
Цільові фонди	5,8	0,9	7,8	1,0	3,9	0,5	3,8	0,4
Офіційні трансферти	289	44,9	352,1	46,7	372,5	46,5	417,7	48,3
Всього доходів	643,6	100,0	754,4	100,0	801,9	100,0	864,1	100,0

* Складено та розраховано автором за даними [1]

Аналіз динаміки обсягу податкових надходжень свідчить про їх стабільне зростання упродовж досліджуваного періоду. Структура податкових надходжень бюджету міста Тернополя у 2014 р. відображена на рис. 1.